

TIST DE GODDO (1859-1925) – LIBERAAL OF DAENSIST IN TERHAGEN?

Tist de Goddo, bijnaam van Jan Baptist Lamberts, was een selfmade zakenman die woonde en werkte in Terhagen tijdens de tweede helft van de negentiende en het begin van de twintigste eeuw. Waar de naam “de Goddo” vandaan komt is onbekend maar de vader van Tist werd alleszins ook al zo genoemd.

De jeugd van Tist

Tist werd geboren in Tisselt op 2 november 1859 als zoon van Josephus Franciscus en van Anna Sophia Geelen. Hij had nog 4 broers. Zijn vader was landbouwerknecht maar toen Tist 9 jaar was werd vader langdurig ziek en werden ze door een deurwaarder uit hun huis gezet. Ze vonden een voorlopig onderkomen bij een buurman en toen vader genezen was verhuisde het gezin naar Willebroek omdat hij daar werk had gevonden bij De Naeyer. Ook Tist kreeg er een job.

Het werk bij De Naeyer was echter ongezond en vader zocht en vond werk in de steenbakkerijen, die toen in volle expansie waren. In 1872 verhuisde men nogmaals, dit keer naar het Eykerveld in Terhagen, waar zowel vader als Tist met drie van zijn broers gingen werken bij steenbakkerij Cuykens. Er werd nog ettelijke keren verhuisd, naar Hoboken, Noeveren, Boom en Rumst, afhankelijk van de werkgever die vader had.

Zijn ouders hadden regelmatig geldgebrek en daarom zocht Tist allerlei oplossingen om zelf wat bij te verdienen. Zijn handelaarsgeest was toen al duidelijk ontwaakt want hij verkocht snoep, koeken, smoutbollen, ging in een café werken enz. Hij werkte daarbij ook nog op de steenbakkerijen maar niet met volle overtuiging want hij sprak toen al van “slavenarbeid”. Op zijn zeventiende jaar ging hij werken bij suikerbakkerij Mampaey in Boom. Hij reed rond met paard en kar en verkocht op straat snoep en allerlei andere waren. Hij woonde toen met zijn ouders in Terhagen, waar hij van dan af zou blijven tot aan zijn overlijden.

In die tijd werd er nog geloot voor de militaire dienst. Tist moest loten in 1879 en trok een laag nummer, wat betekende dat hij dienstplicht moest vervullen. Hij werd echter dat jaar uitgesteld omdat hij nog te klein was, namelijk 1,52 meter. Het jaar nadien werd hij nogmaals uitgesteld omdat hij te snel gegroeid was in het voorbije jaar. Nog een jaar later werd hij dan goedgekeurd. Hij mat toen 1,66 meter. De loting en de keuring vonden steeds in het voorjaar rond half maart plaats. Kort daarna werd iedereen ingedeeld bij een regiment. Tist wou bij het paardenvolk maar daarvoor moest hij wel vier jaren dienstplicht vervullen in plaats van de normale twee jaren. Zijn ouders vonden dat maar niets omdat ze een inkomen kwijt waren, maar zelf vond hij dat geen bezwaar en hij werd ingedeeld bij het vierde regiment lancers.

Hij ving zijn dienst aan in oktober 1881 in Ieper, maar het grootste deel van zijn tijd bracht hij door in Doornik. In die periode had hij ook de gelegenheid om te studeren en Frans te leren. Meer dan driekwart van zijn dienst was hij ordonnans van een officier, wat inhield dat hij de meest uiteenlopende taken moest verrichten zoals zijn paarden verzorgen, boodschappen doen, de kleding op orde houden, enz. In oktober 1885 zwaaide Tist af.

Tist als zakenman

Tist vertelt in zijn autobiografie dat hij officieel in zaken is gegaan in mei 1886, maar eigenlijk startte hij al bijna onmiddellijk na het einde van zijn legerdienst. Dat najaar begon hij met het weken en verkopen van stokvis. Hij leude er mee langs de baan terwijl zijn moeder een andere “toer” deed. Geweeke stokvis was toen een typisch wintervoedsel omdat men het in de zomer niet van bederf kon vrijwaren. Tist was ondertussen verhuisd en woonde alleen,

maar na korte tijd kwamen zijn ouders bij hem inwonen.

In het voorjaar van 1886 besloot hij over te schakelen op de verkoop van kaas en boter.

In het begin sprak men van boter maar eigenlijk was het margarine die Tist verkocht. Hij bracht die als eerste in Terhagen en Rumst op de markt. Het product was toen nieuw en kende vooral opgang omdat het veel minder aan bederf onderhevig was dan echte boter en ook omdat het een stuk goedkoper was.

De zaken floreerden goed en Tist verhuisde naar een huis in de Veerstraat (nu Korte Veerstraat). Op 18 mei 1887 huwde hij met Philomena Van Robbroeck, een dienstmeisje uit Terhagen. Naast margarine en kaas verkocht hij nu ook haring. En al vlug kwamen daar ook koffie en chicorei bij.

Tist ontpopte zich als een echte “commerçant”. Hij durfde risico’s te nemen door te investeren, op krediet te kopen, hij zette de groothandelaars tegen mekaar op en kon zo de laagste prijzen bedingen, maar hij gaf eveneens krediet aan zijn klanten.

Na een jaar had zijn handel een dergelijke vlucht genomen dat hij in de Nieuwstraat enige huizen kocht en ze verbouwde tot winkel en magazijn. In het najaar van 1888 opende hij er zijn eerste kruidenierswinkel en nam hij ook zijn eerste personeel in dienst. Maar na korte tijd was dat alles toch weer te klein en hij kocht er nog 2 aanpalende huizen van steenbakker Tobback bij. In 1889 ging hij naast kruidenierswaren ook ellegoederen (stoffen) verkopen. Er werd ook een grote stal bijgebouwd want Tist had toen al 4 paarden en karren.

1894 was het jaar van de eerste grote werkstaking in de Rupelstreek (zie het artikel hierover in het jaarboek 2015 van Rumesta). Heel veel resultaat boekten de arbeiders niet maar de overheid drong er toen nogmaals op aan dat men niet meer verplicht zou worden in de winkels van de patroons te kopen (de zogenaamde banmolens). Dat zorgde voor nog een verdere uitbreiding van de zaken van Tist. Hij had nu ook een koffiebranderij en was niet alleen kleinhandelaar maar leverde ook waren aan verschillende andere winkels in de streek. Hij stelde de oom van zijn vrouw, Louis Van Robbroeck, als bedrijfsleider aan.

De winkel en magazijnen van Tist de Goddo in de Nieuwstraat 31

Concurrentie was er slechts in beperkte mate. Omdat hij doorlopend overhoop lag met de steenbakkersbazen zijn er wel meerdere pogingen geweest om hem weg te werken, maar die zijn nooit gelukt. In 1904 opende in de Kerkstraat "De Welvaart", een christelijk geïnspireerde groot- en kleinhandel, maar ook daaraan wist Tist het hoofd te bieden.

De eerste welvaartwinkel in Terhagen in De Nieuwstraat nr. 6 met daarnaast de herberg de Kroon

In 1905 begon Tist met de vervaardiging van pantoffels, waarbij hij veel thuiswerksters tewerkstelde. Ondertussen had hij in de Kerkstraat een grote villa laten bouwen voor zijn gezin en was hij vader van 7 kinderen, 4 dochters en 3 zonen. Zijn villa noemde hij “Villa Gabriëlle”, naar zijn jongste dochter.

Over de activiteiten tijdens de Eerste Wereldoorlog is weinig bekend. Net als de steenbakkerijnijverheid viel ook de pantoffelnijverheid stil. Tist maakte geen deel uit van het plaatselijk hulp- en voedingscomité. Na de oorlog hervatten de activiteiten en nam de vervaardiging van pantoffels een grote uitbreiding. Ondertussen waren ook enkele van zijn kinderen mee in de zaak komen werken. Zelf heeft hij niet veel nieuwe activiteiten meer ontwikkeld, want hij overleed totaal onverwacht na een nieuwjaarsviering op 2 januari 1925.

Tist als politicus

In Terhagen was de katholieke partij, eigenlijk de partij van de steenbakkersbazen, aan de macht. Toen de zaken van Tist een sterke uitbreiding namen werd hem in 1890 gevraagd om in de gemeenteraad te zetelen voor deze katholieke partij. Hij werd verkozen tijdens de verkiezingen van 19 oktober 1890. Karel Landuyt werd toen burgemeester.

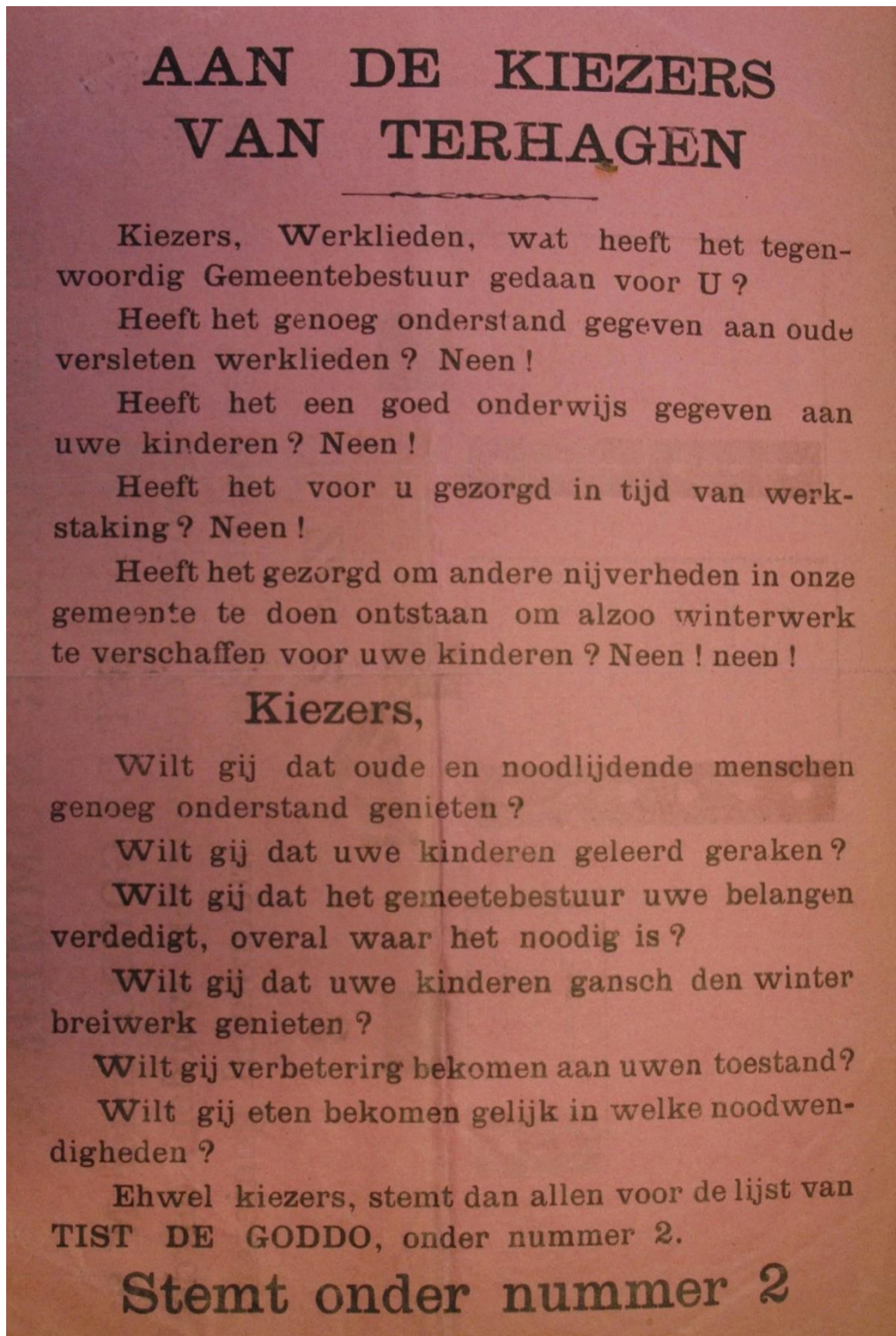
In 1895 kwam er een wijziging in de kieswetgeving. Daar waar voorheen om de 6 jaar de volledige gemeenteraad werd verkozen, werden van dan af de gemeenteraadsverkiezingen om de 4 jaar gehouden, maar werd telkens slechts de helft van de mandaten open verklaard zodat een volledig mandaat 8 jaar duurde. Bij de start van het nieuwe systeem werd echter de helft van de raadsleden maar voor 4 jaar verkozen. Tist koos er zelf voor om een mandaat van maar 4 jaar te aanvaarden.

De samenwerking met de andere gemeenteraadsleden, allen van dezelfde partij, was er zeker geen die rimpelloos verliep. Tist nam dikwijls standpunten in die tegenover die van zijn collega's stonden. De reden hiervoor moeten we zeker zoeken in zijn opvattingen over de steenbakkersbazen. Hij nam regelmatig de woorden slavenarbeid, uitbuiting, misbruiken, enz. in de mond. Het is mogelijk dat zijn persoonlijke overtuiging hier een belangrijke rol speelde, maar het was ook zo dat de patroons voor hem ook concurrenten waren op zakelijk vlak, omdat de meeste ook eigen winkels hadden en het niet altijd zo nauw namen met de wet op de banmolens. In 1894, tijdens de grote staking in het voorjaar, resulteerde dat bij Tist in het uitdelen van voedsel aan de stakers en in het aanbieden van de mogelijkheid om op krediet te kopen. Iets wat hem natuurlijk weer niet door de steenbakkersbazen in dank werd afgenomen.

Toch werd hem steeds gevraagd om mee op de lijst van de katholieke partij te staan. Hij genoot immers een behoorlijke populariteit binnen de gemeente en hij haalde veel stemmen (nu zou men spreken van een stemmenkanon). Bij de verkiezingen van 1899, toen zijn mandaat van 4 jaar verliep, wenste hij zich echter niet meer kandidaat te stellen, officieel omdat hij het te druk had met zijn zaken en met zijn gezin.

De slechte verhouding met de steenbakkersbazen liep ook door tot bij de fanfare De Breydelzonen, waarvan Tist lid was, maar waarvan het bestuur voor een groot deel uit

diezelfde bazen bestond. In 1896 liepen de twisten zo hoog op dat Tist een eigen harmonie "vrijheid en vrede" stichtte.

Een vrij klassiek kiespamflet uit 1911 waarbij het beleid van de tegenstrever wordt gehekel en een aantal kiesbeloften worden gedaan

Ondanks dit alles werd hem bij de verkiezingen van 1903 opnieuw gevraagd om deel uit te maken van de katholieke lijst, wat hij uiteindelijk ook deed, en waarbij hij voor 8 jaar werd

verkozen. Burgemeester Karel Landuyt was overleden en werd opgevolgd door Camille Van Bulck. De onenigheden met de andere raadsleden bleven echter voortduren en Tist nam ontslag in oktober 1907. Bij de verkiezingen van 1911 kwam hij met een eigen lijst op.

Het kiesstelsel was toen sterk afwijkend van het huidige. Eerst en vooral was er het algemeen meervoudig stemrecht. Alle mannen vanaf 25 jaar mochten kiezen maar sommigen kregen extra stemmen. Men mocht op meerdere kandidaten stemmen, ook van verschillende lijsten. Bij een kopstem telde men voor elke kandidaat van die lijst een stem. Wanneer een kandidaat meer stemmen had dan de helft van het aantal ingevulde stembrieven was hij verkozen. Als er onvoldoende dergelijke kandidaten waren werd er geballoteerd. In vele vooral kleinere gemeenten leidde dit systeem ertoe dat één partij alle zetels binnenhaalde. Dat meerderheidsstelsel bestond niet meer op nationaal maar nog wel op gemeentelijk niveau.

Toen over jaren de slavernij in den Congo nog bestond, werden de zwarten gevangen, met koorden in rijen van een dozijn bijeengebonden en zoo op de markten verkocht. Wie het malscht van vleesch was, en wie het schoonste vel had, werd aan den hoogsten prijs verkocht.

Zoo deden het over eenige jaren ook de steenbakkers van Terhaegen.

De menschen moesten voor eenige centen in modder en slijk wroeten, de kinderen werden 's morgens vroeg het bed uitgejaagd en moesten half slapend en gansch nuchter werken en wroeten gelijk groote menschen. Als het dan Zaterdag was kon de werkman om zijn klein preeken gaan... maar hij trok het niet, hij had nog met 'den **BANMOLEN** van den steenbakker af te rekenen. « In mijnen winkel moet gij koopen » zegde de steenbakker, en de werkman kocht omdat hij anders zijn werk kwijt was, en de steenbakker rekende wat hij wilde. De steenbakker stroopte de werkman gelijk 'nen paling, al had hij ook maar een gerimpeld vel over de beenen, want gelooft niet dat het mogelijk was iemand vet te krijgen met den **MAGEREN** kost dien de steenbakkers verkochten.

Maar de mannen van de wet zijn daar tusschen gekomen, zoowel bij de slavenhandelaars in den Congo als bij de slavenuitbuiters van Terhaegen, doch zij gingen eerst naar den Congo, alhoewel zij beter gedaan hadden eerst de steenbakkers van Terhaegen te beschaven.

Zoo werden de banmolens afgeschafft en de steenbakkers schreeuwden tranen, snottebellen lang, omdat zij de menschen niet meer stroopen konden.

Maar later verzonden zij een ander dwangmiddel, want de **KLEINE PREE** die zij aan den werkman betaalden, **MOEST** terug in **HUNNE** handen komen. **En zij stichtten eene cooperatief.** Daar kon de wet niet tusschen komen en het werkvolk **MOEST** tegen wil en dank bij hen koopen.

Waarom hebben de steenbakkers nu hunne cooperatief gesticht?

Tist de Goddo moest kapot, omdat hij de menschen gedurende de werkstaking te eten gegeven had. Maar dat was de groote reden niet : de sloekkers moesten alles hebben en zitten nu gelijk ratten aan eenen kaas : die 't meeste pakt heeft 't meest.

Dit pamflet uit 1911 geeft duidelijk de visie van Tist over de steenbakkersbazen weer. De "coöperatief" waarover hier sprake is betreft 'De Welvaart' in de Kerkstraat, groot- en kleinhandel, die een stevige concurrent van Tist was.

In 1911 waren er 6 mandaten te begeben. Er waren 725 geldige stembrieven, dus de volstrekte meerderheid bedroeg 362 stemmen. De 6 kandidaten van de lijst van de burgemeester behaalden er 386, 397, 386, 385, 390 en 391. Het aantal stemmen was voor elke kandidaat bijna gelijk wat betekent dat het bijna uitsluitend lijststemmen waren. De kandidaten van de lijst van Tist behaalden 294, 294, 296, 299, 302 (Tist) en 294 stemmen. Door het meerderheidsstelsel gingen alle zetels naar de lijst van de burgemeester. In het huidige evenredigheidsstelsel zou de lijst van Tist minimum 2 zetels hebben gekregen.

Hiermee eindigde ook de politieke loopbaan Tist. Drie jaar later brak de oorlog uit en bij de verkiezingen van 1921 was hij geen kandidaat meer.

Tist met zijn vrouw Filomena en twee van zijn dochters op een foto van na WO I

Liberaal, socialist, daensist....

Tist de Goddo was een zakenman die het van arme zoon van een steenbakkerswerkman bracht tot een zeer welgestelde burger. Dat heeft natuurlijk in ruime mate zijn maatschappelijke visie beïnvloed.

Waarom is Tist niet zoals vele van zijn leeftijdgenoten voor de rest van zijn leven op de steenbakkerijen gaan werken? Van jongs af had hij een passie om geld te verdienen, om meer welstand te krijgen en om het beter te hebben dan zijn ouders, die zeer arm waren. Hij had een natuurlijke aanleg om zaken te drijven en om de handicap van zijn lage geschooldheid te overwinnen. Zijn vaste voornemen om na zijn legerdienst niet meer in de steenbakkerijen te gaan werken evenals zijn levenslange strijd tegen de patroons vinden hierin zeker hun oorsprong. Het feit dat hij tijdens zijn legerdienst als ordonnans van een officier van zeer nabij in aanraking kwam met de rijkere klasse heeft zijn opvattingen allicht nog versterkt.

De tijd waarin Tist met zijn zaken begon en ze verder uitbouwde loopt voor een stuk gelijk met de opkomst van het socialisme in de Rupelstreek. En op het einde van de negentiende eeuw ontstond in de streek van Aalst eveneens het daensisme. Maar in de kleinere gemeenten zoals Rumst en Terhagen waren de partijen die aan de macht waren zeer lokaal. De katholieken van Terhagen vormden geen afdeling van de katholieke partij die het nationaal voor het zeggen had. Men kon evengoed spreken van de partij van de burgemeester of die van een steenbakker. De oppositie die Tist voerde kan men ook moeilijk bij een bepaalde ideologie onderbrengen. Ze bevat vooral zeer veel plaatselijke en persoonlijke elementen.

Sommigen noemen hem een **socialist**, maar een vergelijking met bijvoorbeeld Frans Van Linden, een tijdgenoot en de grondlegger van het socialisme in Rumst en Terhagen, is niet mogelijk. Tist heeft zich wel nooit openlijk uitgesproken tegen het socialisme. Hij streed voor betere lonen en werkomstandigheden voor de arbeiders en voor meer opleidingsmogelijkheden voor de jongeren, maar een inmenging in de vrije handel en economie zag hij veel minder zitten. Voor hem waren initiatieven zoals de Welvaart in Terhagen en de winkel van het Volkshuis in Rumst vormen van gesubsidieerde concurrentie tegenover iets wat hij volledig met eigen middelen had opgebouwd. In die zin was hij dus eerder een **liberaal** van opvatting, maar wat hij zeker niet gemeen had met het liberalisme van zijn tijd was het antiklerikalisme, want Tist was een overtuigd katholiek.

De tegenstanders van Tist verweten hem openlijk een **daensist** te zijn. Vanaf 1894 had de katholieke kerk zich openlijk tegen deze stroming gekeerd en daarom kan men ook van “verwijten” spreken. Er zijn geen reacties van Tist op deze uitspraken bekend maar het is wel zo dat de daensistische pers het openlijk voor hem opnam. In 1905 was er weerom een grote staking van de arbeiders in Rumst en Terhagen. In 1906 lezen we hierover in een publicatie uitgegeven door Daens:

“Die werkstaking heeft verleden zomer plaats gehad en z’ is langdurig geweest, de werklieden hebben veel ontberingen ontstaan en z’ hebben op den hoop toe den slag verloren. Dit alleen is er goeds uitgesproten: dat de werklieden de oogen hebben geopend, begrepen hebben waar zij naartoe moeten, het nut der vereeniging hebben ingezien en kost wat kost voorwaarts willen.

Jan Baptist Lamberts uit Terhagen, kind uit het volk gesproten, man van uw werk, die het verre hebt gebracht, het zal u eeuwig dank gezegd worden dat gij tijdens de algemeene werkstaking uwen plicht als Christen hebt begrepen, u aan de zijde der zwoegers hebt gesteld en hebt bijgestaan met raad en rijkelijk met de daad. “

Dat Tist een aantal opvattingen had die gelijk liepen met die van de daensisten valt zeker niet te ontkennen, maar het “Vlaamse” standpunt vinden we bij hem niet terug. Is dat omdat Tist de Franse taal machtig was (geleerd tijdens zijn legerdienst in Doornik)? Hij heeft zelf ook nooit gesproken over de beweging van Daens. Kortom Tist de Goddo was een man van de streek, met eigen opvattingen, niet te rijmen met een bepaalde politieke of ideologische strekking.

Willy Wuyts